

De bedste mælkeproducenter har overskud

Af Henrik Bolding Pedersen, Søren Dalbro, Mona Larsen, Karsten Larsen og Anne Kaag Andersen

Selvom mælkeproducenterne i Danmark de seneste par år har været påvirket af faldende mælkepris, dårlig økonomi og høj gæld, har nogle producenter klaret sig godt.

I denne analyse undersøges, hvorfor nogle mælkeproducenter på trods af dårlige konjunkturer præsterer overskud, mens andre kører med underskud og plages af lav soliditet.

Analysens hovedkonklusioner:

- Den fjerdedel af mælkeproducenterne, som klarer sig bedst, har præsteret solide resultater også i år med dårlige prisforhold.
- Lavere finansieringsomkostninger er den vigtigste enkeltstående forskel mellem producenterne med gode resultater og producenterne med dårlige resultater. Derudover er der også bidrag fra højere mælkeydelse og højere effektivitet på omkostninger.
- En del af mælkeproducenterne har ringe indtjening og mangler egenkapital, og er dermed i risikozonen for konkurs. Konkursen blandt mælkeproducenter tog for alvor fart i 2015 og er fortsat på højt niveau i 2016.
- Prisen på konventionel mælk har været faldende de seneste år, men mælkeprisen er nu i efteråret 2016 opadgående.
- Prisen på økologisk mælk har haft en mere gunstig udvikling de seneste år, blandt andet fordi al økologisk mælk nu kan afsættes som økologisk mælk. Det betyder, at driftsresultaterne for de økologiske mælkeproducenter i 2015 er bedre end for de konventionelle.

Stor forskel i driftsresultater

Der er stor spredning i driftsresultaterne for de danske mælkeproducenter. Temaet for denne analyse er, hvad der adskiller de mælkeproducenter, som har haft de bedste driftsresultater i de senere år, fra de mælkeproducenter, som har haft de dårligste driftsresultater. Mælkeproducenterne med de bedste driftsresultater adskiller sig positivt når det kommer til finansierings- og driftsomkostninger, soliditet og mælkeydelse.

I de seneste år har omfanget og antallet af konkurser blandt bedrifterne med de dårligste driftsresultater været stigende blandt andet på grund af lav soliditet og faldende mælkepriser. I analysen undersøges mælkeproducenternes soliditet og det diskuteres hvilke årsager der er til det stigende antal konkurser i de seneste år.

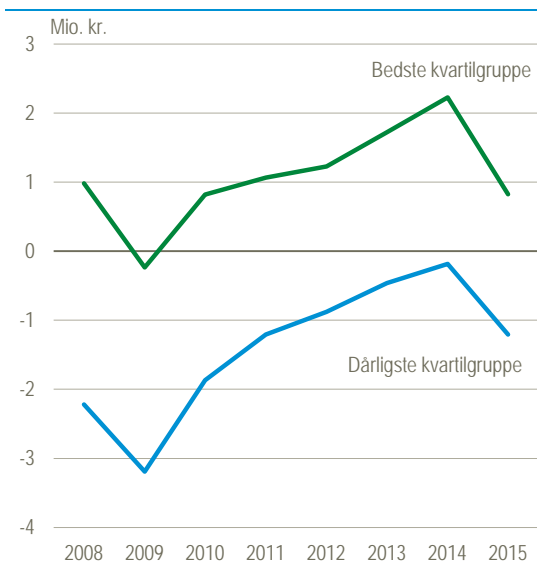
Endelig beskrives strukturudviklingen, som igennem en lang årrække har indebåret et kraftigt fald i antallet af mælkeproducenter samtidig med, at mælkeproduktionen er steget.

Positive driftsresultater for den bedste kvartilgruppe i næsten alle år

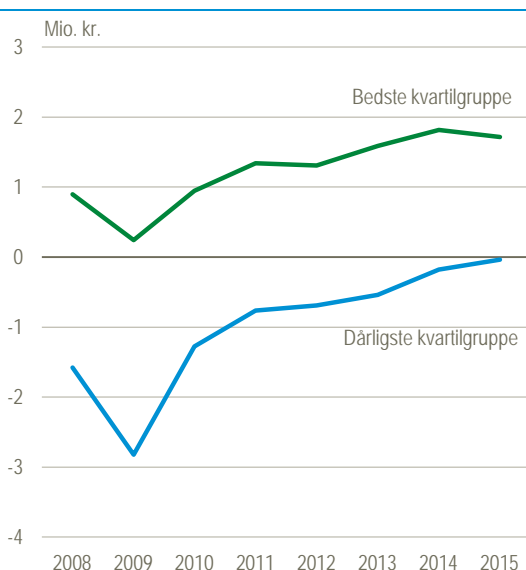
Bortset fra 2009 har det gennemsnitlige driftsresultat for den bedste kvartilgruppe¹ af mælkeproducenterne med mindst 100 malkekøer generelt set været på den gode side af 1 mio. kr. for både de konventionelle og økologiske bedrifter, jf. figur 1 og 2. Det gennemsnitlige driftsresultat har været stigende fra 2009 til 2014, hvorefter udviklingen i 2015 var dårligere for de konventionelle bedrifter, mens de økologiske bedrifter kunne fastholde resultatet fra 2014.

Af figurerne fremgår, at de gennemsnitlige driftsresultater har været negative i alle årene for den dårligste kvartilgruppe for både konventionelle og økologiske bedrifter – 2009 var det dårligste år.

Figur 1 Driftsresultat pr. bedrift for konventionelle bedrifter med mindst 100 malkekøer

Figur 2 Driftsresultat pr. bedrift for økologiske bedrifter med mindst 100 malkekøer

Kilde: Beregninger på materialet til regnskabsstatistik for jordbrug 2008-15, www.dst.dk/regnstat

Højere mælkeydelse i den bedste gruppe

Bedrifterne, som klarer sig bedst, er overraskende magen til bedrifterne, som klarer sig dårligt, når det kommer til strukturvariabler, se tabel 1, der viser tal for årene 2008-2015 under ét. Ejeren er i gennemsnit 47-50 år og bedrifterne er etableret i perioden 1991-1994. Arbejdsindsatsen er 7-8.000 timer, hvilket betyder, at der er ansatte på bedriften til at supplere

¹ Mælkeproducenterne er delt i fire grupper efter driftsresultat, kvartilgrupper, med lige mange bedrifter i hver gruppe. I analysen ses især på tal for den bedste og den dårligste gruppe. Samtidig er der afgrænset til større producenter med mindst 100 malkekøer. Se også boks 1.

landmandsfamiliens eget arbejde. Produktionen er baseret på omkring 200 malkekøer, resulterende i en samlet mælkemængde på ca. 2 mio. kg om året for konventionelle bedrifter og 1,7 mio. kg om året for økologiske bedrifter.

Mælkeydelsen i gruppen af konventionelle bedrifter med højt driftsresultat er i gennemsnit 9.531 kg pr. ko, mens ydelsen er 8.959 kg pr. ko for konventionelle bedrifter med lavt driftsresultat. Tilsvarende er mælkeydelsen 8.496 kg pr. ko for økologiske bedrifter med højt driftsresultat og 8.060 kg pr. ko for økologiske bedrifter med lavt driftsresultat. Det svarer til, at mælkeydelsen er 5-6 pct. højere på bedrifter med højt driftsresultat. Højere effektivitet målt på mælkeydelse er derfor en del af forklaringen på forskellen i driftsresultat.

Tabel 1 Dårligste og bedste kvartilgruppe af mælkeproducenter med mindst 100 årskøer målt efter driftsresultat. Gennemsnit 2008-2015

	Dårligste kvartilgruppe		Bedste kvartilgruppe	
	Konventionel	Økologisk	Konventionel	Økologisk
Brugerage, år	47	50	47	48
Etableringsår	1994	1992	1993	1991
Arbejdsindsats, timer	7 038	8 073	6 796	6 902
Malkekøer, årsdyr	228	216	214	197
Malkekøer, ydelse pr. ko	8 959	8 060	9 531	8 496
Arealanvendelse, ha	195	273	185	239
	1.000 kr. pr. bedrift			
Bruttoudbytte	7 440	8 349	8 009	8 090
- heraf mælk	5 127	5 336	5 326	5 320
Driftsomkostninger	7 353	7 954	6 561	6 565
- heraf foderstoffer	3 171	3 419	2 925	3 087
- heraf lønnet arbejdskraft	685	869	622	605
Resultat af primær drift	87	395	1 449	1 525
Finansieringsomkostninger	2 149	2 304	1 008	1 124
- heraf nettorentudgifter	2 100	2 257	982	1 104
- heraf øvr. finansieringsomk.	48	47	27	20
Driftsresultat	-1 401	-986	1 079	1 231
	pct.			
Afkastningsgrad	0,6	1,5	3,6	4,0
Soliditetsgrad	3,5	14,4	33,2	37,7

Kilde: Beregninger på materialet til regnskabsstatistik for jordbrug 2008-15, www.dst.dk/regnstat

Boks 1: Regnskabsstatistik

I jordbrugets regnskabsstatistik offentliggøres gennemsnitlige driftsresultater for alle bedrifter og henholdsvis den fjerdedel, der klarer sig bedst og den fjerdedel, der klarer sig dårligst (bedste og dårligste kvartilgruppe). Dermed belyses udviklingen i resultatet for forskellige producentgrupper. Driftsresultatet er det beløb, der skal aflønne ejernes arbejdskraft og kapital. I 2015 var der 2.281 af bedrifter med mindst 100 malkekøer. Se mere på www.dst.dk/regnstat.

Den analyserede periode er 2008-2015, og der fokuseres ikke på det enkelte år – i stedet ses på årene under ét. Det skal tilføjes, at det ikke nødvendigvis er de samme bedrifter, der præsterer dårlige resultater år efter år. Nogle bedrifter stopper mælkeproduktionen og fortsætter som landbrug, nogle går konkurs og nogle forbedrer deres drift.

Der findes en gruppe mælkeproducenter med under 100 malkekøer pr. bedrift. Dem var der yderligere 816 af i 2015. De adskiller sig ved, at ejeren i gennemsnit er noget ældre, og afskrivningerne overstiger investeringerne. De fleste af bedrifterne i denne gruppe kører derfor en nedslidningsstrategi og er under afvikling. Disse bedrifters produktion udgjorde i 2015 9 pct. af den samlede mælkeproduktion.

Lavere driftsomkostninger i forhold til produktionen

Driftsomkostningerne set i forhold til bruttoudbyttet² er større for bedrifterne med dårligst driftsresultat jf. tabel 1. I gennemsnit udgør driftsomkostningerne 98 pct. af bruttoudbyttet for de konventionelle bedrifter med de dårligste driftsresultater, mens driftsomkostningerne kun udgør 82 pct. for bedrifterne med de bedste driftsresultater. Tilsvarende udgør driftsomkostningerne 95 pct. for økologerne med de dårligste resultater og 81 pct. for økologerne med de bedste resultater.

Foder er den største omkostningspost og udgør 1,43 kr. og 1,84 kr. pr. kg mælk for de bedste henholdsvis konventionelle og økologiske bedrifter. De tilsvarende tal for de dårligste bedrifter er 1,55 kr. og 1,96 kr. Foderomkostningen pr. kg mælk er altså 12 øre lavere for bedrifter med højt driftsresultat. Hvis den svage gruppe kunne forbedre foderøkonomien til den bedste kvartilgruppes niveau, ville det kunne bidrage godt 0,2 mio. kr. på driftsresultatet.³

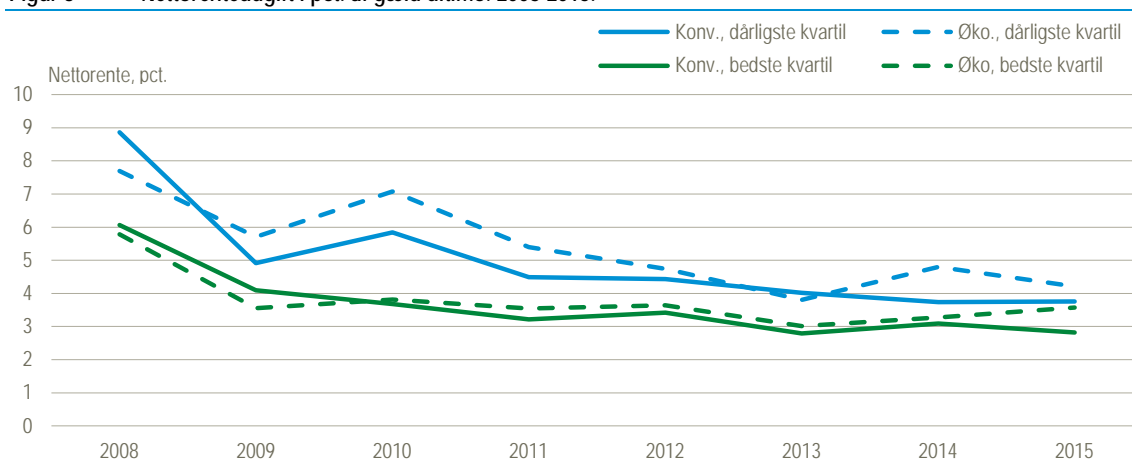
Tilsvarende har grupperne med lavt driftsresultat højere lønomkostninger. Udgiften til lønnet arbejdskraft varierer fra 0,30 kr. og 0,36 kr. pr. kg mælk for henholdsvis konventionelle og økologiske bedrifter med bedst driftsresultat til tilsvarende 0,34 kr. og 0,50 kr. for bedrifterne med dårligst driftsresultat. Især for den svageste gruppe af økologer kunne bedre udnyttelse af arbejdskraften bidrage med en forbedring af driftsresultatet (ca. 0,2 mio. kr.), mens potentialet på de konventionelle bedrifter er mindre (ca. 0,1 mio. kr.).

Øvrige driftsomkostninger er ligeledes højere for bedrifterne med svage driftsresultater.

Lavere finansieringsomkostninger afgørende

Rentefaldet siden 2008 har bidraget til at forbedre økonomien for mælkeproducenterne. Den betalte nettorente i procent af gælden ved årets udgang er illustreret i figur 3. Renten er faldet for bedrifter i både bedste og dårligste kvartilgruppe målt efter driftsresultat. Fordi soliditeten er lavere på bedrifterne i det dårligste kvartilgruppe, betales en højere rente, men forskellen i betalt rente i procent for bedste og dårligste kvartilgruppe er blevet mindre.

Figur 3 Nettorenteudgift i pct. af gæld ultimo. 2008-2015.

Kilde: Beregninger på materialet til regnskabsstatistik for jordbrug 2008-15, www.dst.dk/regnstat

I 2015 betalte de konventionelle bedrifter i dårligste kvartilgruppe 0,94 pct. højere nettorente, hvilket ved en gæld på 45 mio. kr. (som er den gennemsnitlige gæld for en bedrift i den dårligste kvartilgruppe) betyder en ekstra rentebelastning på 0,4 mio. kr. Det tilsvarende tal for økologiske bedrifter i den dårligste gruppe er 0,64 pct. ved en gæld på 33 mio. kr., som betyder en belastning på omkring 0,2 mio. kr.

² Bruttoudbytte er tilnærmelsesvis det samme som omsætning.

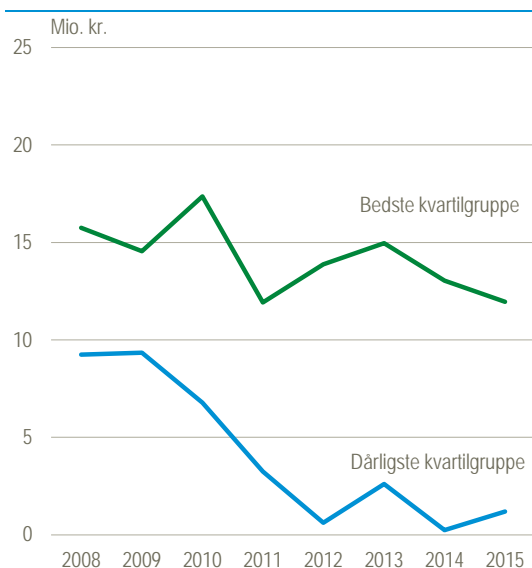
³ Omkostningerne er sat i relation til den producerede mælkemængde. Dermed tages ikke hensyn til, at der på bedrifterne også er omkostninger til andre aktiviteter end mælkeproduktionen. Sammenligningen forudsætter derfor som udgangspunkt, at andre aktiviteter har samme omfang grupperne imellem.

En række mælkeproducenter er udsatte

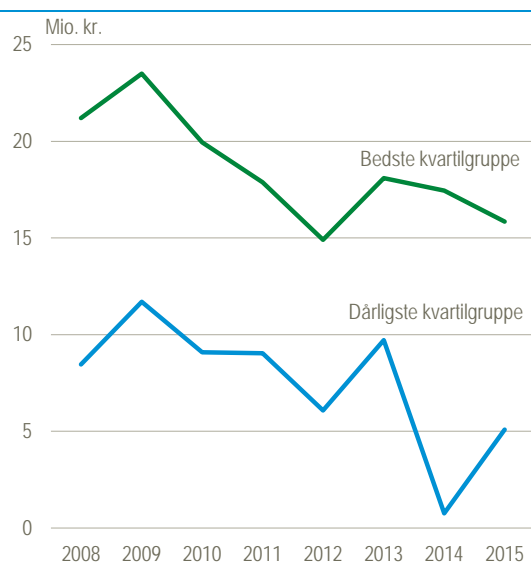
Soliditeten er meget svag hos en række især konventionelle producenter

Soliditetsgraden - defineret som egenkapital i procent af aktiver i selveje - er siden finanskrisens begyndelse i 2008 især forværret for bedrifterne med dårlige driftsresultater. Figur 4 viser den gennemsnitlige egenkapital pr. bedrift for henholdsvis den bedste og den dårligste kvartilgruppe for konventionelle bedrifter målt på driftsresultatet, jf. boks 1. Figur 5 viser det tilsvarende for økologiske bedrifter. Det ses, at egenkapitalen år for år er blevet mindre både som følge af dårlige driftsresultater, men også på grund af lavere værdisætning af aktiverne, herunder både jord, bygninger og mælkekvote. Mælkekvote blev indtil ophøret i 2015 indregnet med en værdi. Egenkapitalen er samtidig oftest bundet i landbrugsaktiver og er ikke lig med et finansielt beredskab.

Figur 4 Egenkapital pr. bedrift for konventionelle bedrifter med mindst 100 malkekøer

Figur 5 Egenkapital pr. bedrift for økologiske bedrifter med mindst 100 malkekøer

Kilde: Beregninger på materialet til regnskabsstatistik for jordbrug 2008-15, www.dst.dk/regnstat

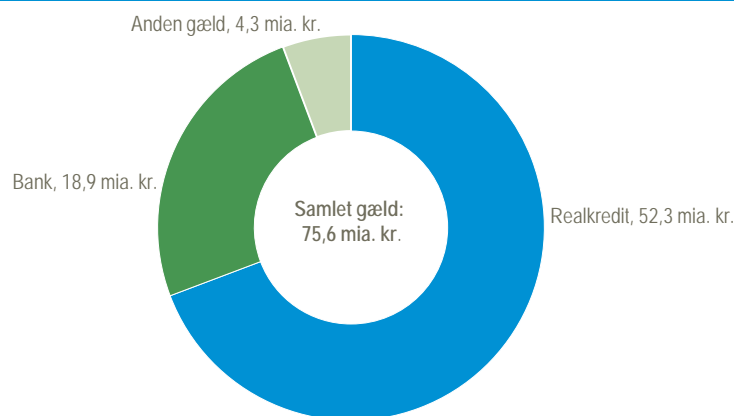
Bedrifter med mindst 100 malkekøer står for 22 pct. af jordbrugets samlede gæld

Bedrifterne med mindst 100 malkekøer repræsenterer en samlet gæld på 76 mia. kr. i 2015 jf. figur 6. Det svarer til 22 pct. af jordbrugets samlede gæld⁴, selvom bedrifterne med mindst 100 malkekøer kun udgør 7 pct. af alle bedrifter.

For bedrifterne i den dårligste kvartilgruppe (målt efter driftsresultat) udgør gælden for konventionelle og økologiske bedrifter under ét 25 mia. kr. Samtidig er disse bedrifters belåning mere yderlig i forhold til aktivernes værdi. Det betyder, at en større del af belåningen er bankgæld, som i de fleste tilfælde er dyrere, jf. tabel 2.

⁴ Iflg. opgørelsen www.statistikbanken.dk/JB3

Figur 6 Gælden for mælkeproducenter med mindst 100 malkekøer. 2015

Kilde: Beregninger på data til regnskabsstatistikken, www.dst.dk/regnstat

Tabel 2 Samlet gæld for bedrifter med mere end 100 malkekøer i dårligste og bedste kvartilgruppe. 2015

	Konventionelle		Økologiske	
	Dårligste kvartilgruppe	Bedste kvartilgruppe	Dårligste kvartilgruppe	Bedste kvartilgruppe
	mia. kr.			
Realkreditgæld	14,2	11,6	1,4	1,5
Bankgæld	7,8	1,9	0,5	0,4
Anden gæld	1,0	1,3	0,1	0,1
I alt	23,0	14,7	2,0	2,0

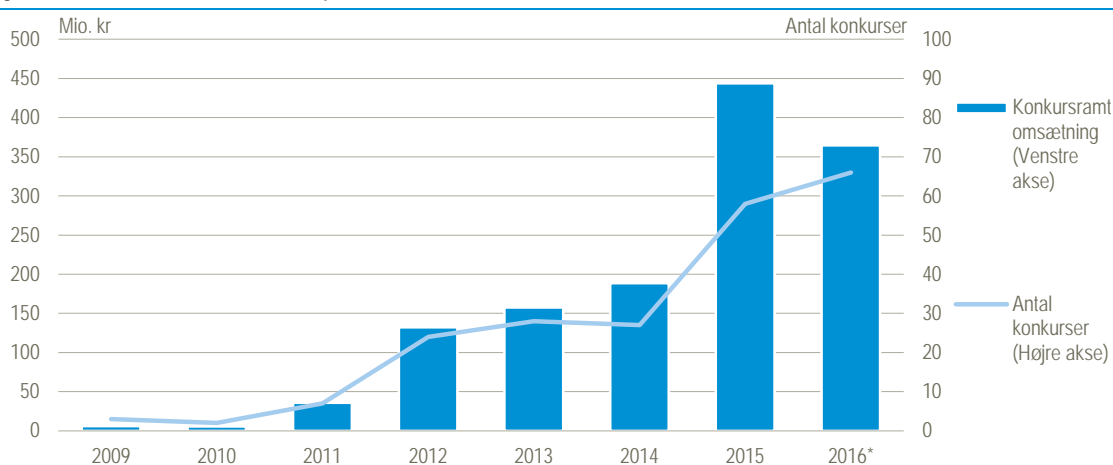
Kilde: Beregninger på data til regnskabsstatistikken, www.dst.dk/regnstat

Stigende antal konkurser blandt mælkeproducenterne

De seneste år har antallet af konkurser blandt mælkeproducenter været markant højere end i de foregående år. Det samme gælder den samlede konkursramte omsætning, jf. figur 7. Særligt i 2015 skete der mere end en fordobling fra året før. Selvom tallene ser voldsomme ud, er det dog fx kun ca. 2 pct. af mælkeproducenterne, der gik konkurs i 2015. Deres omsætning udgjorde ca. 3 pct. af den samlede omsætning i branchen. De endelige tal for 2016 kendes endnu ikke, men i årets første 9 måneder gik 66 mælkeproducenter konkurs. De havde en samlet omsætning på ca. 365 mio. kr.

Konkurserne blandt mælkeproducenter udgjorde i 2015 ca. 41 pct. af alle konkurser i landbruget, selvom mælkeproducenterne udgjorde ca. 11 pct. af alle bedrifter.

Figur 7 Konkurs hos mælkeproducenter

Anm.: 2016 omfatter "år til dato", dvs. frem til og med september. Tallene omfatter virksomheder (bedrifter) registreret i branche 014100 i ESR registeret mellem 2008 og 2016. Desuden har de haft/har malkekvæg i et eller flere af årene og omsætningen har i et eller flere af årene været positiv. Omsætningen stammer fra året før.

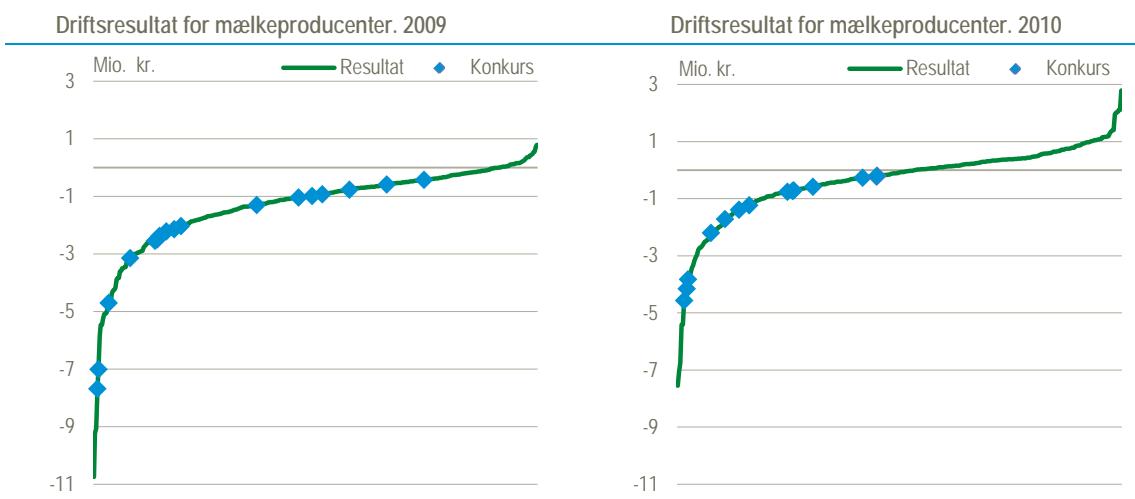
Kilde: Beregninger på konkursstatistikken www.dst.dk/emner/konkurser

Boks 2: Konkurserne rammer (kun) producenter med lavt driftsresultat

Med udgangspunkt i de bedrifter, som var en del af stikprøven i Regnskabsstatistikken i 2009 og 2010 er det undersøgt om bedrifterne sidenhen er gået konkurs. I figurerne er alle bedrifter ordnet efter driftsresultat ud af den vandrette akse. Den grønne kurve viser fordelingen af driftsresultaterne, mens de blå firkanter angiver de bedrifter, som siden er gået konkurs.

2009 var et hårdt år for mælkeproducenterne – kun en lille andel af bedrifterne havde et positivt driftsresultat. I 2010 var der en del flere med positivt driftsresultat.

For begge stikprøver gælder imidlertid, at ingen af bedrifterne, der siden er gået konkurs, havde et positivt driftsresultat – konkurserne har altså kun ramt bedrifter, som i de pågældende år havde et negativt driftsresultat.

Kilde: Beregninger på materialet til regnskabsstatistik for jordbrug 2008-15, www.dst.dk/regnstat samt konkursstatistikken www.dst.dk/emner/konkurser

Lavere mælkepris, færre mælkeproducenter og mere mælk

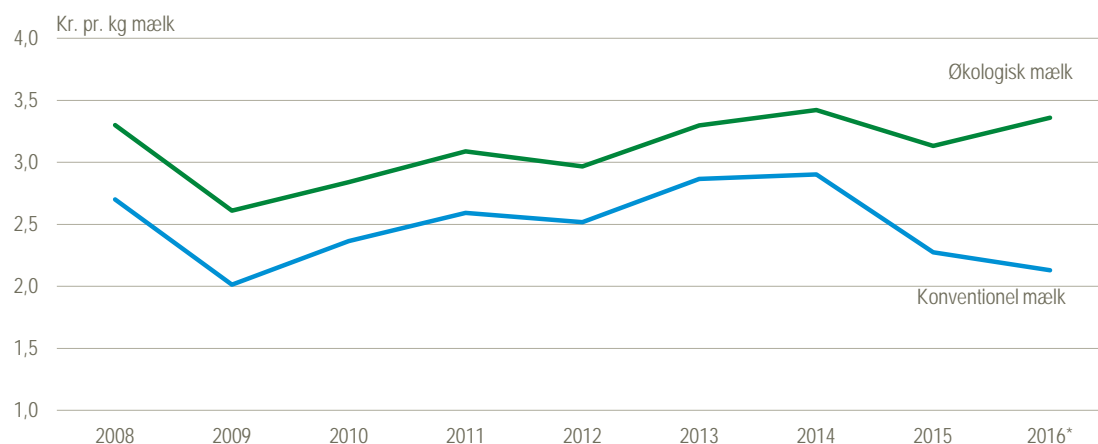
Faldende mælkepris

Fra 2014 til 2015 faldt den konventionelle mælkepris markant, jf. figur 8. Mælkeprisen er også faldet i 2016. Prisen i 2016 dækker imidlertid over et fald i første halvår og en stigning herefter så mælkeprisen nu (primo november 2016) ligger over niveauet i januar 2016.

Mejerierne fastsætter løbende prisen for både konventionel og økologisk mælk – forskellen mellem de to priser skyldes et *økologitillæg*. Den stigende forskel mellem priserne for konventionel og økologisk mælk de seneste par år skyldes blandt andet, at al økologisk mælk nu kan afsættes som økologisk mælk. Tidligere var der en overproduktion af økologisk mælk, hvorfor en del af den økologiske mælk blev solgt som konventionel mælk.

Den faldende mælkepris fra 2014 har betydet lavere indtjening for mælkeproducenterne. Det faktum, at mælkeprisen er steget igen i andet halvår af 2016 kan være med til at holde hånden under nogle af de konkurstruede mælkeproducenter. EU forventer imidlertid ikke, at den nylige prisstigning er udtryk for en længerevarende trend.

Figur 8 Mælkepris

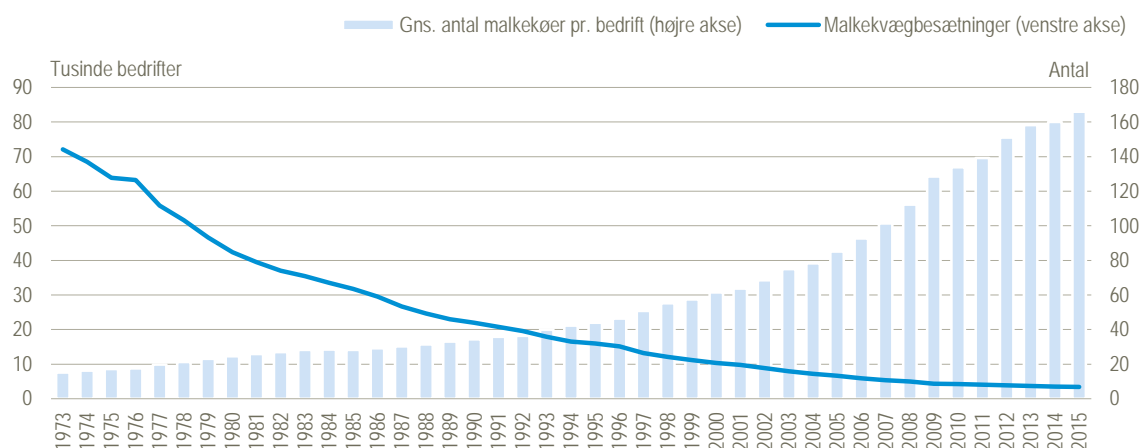
Anm.: Tallene for 2016 er foreløbige estimater.

Kilde: Regnskabsstatistikken, www.statistikbanken.dk/JORD2

Markant færre mælkeproducenter, men mere mælk

Stigningen i den konkursramte omsætning, jf. figur 7, kommer samtidig med, at strukturudviklingen indenfor branchen, som har været i gang i mange år, fortsætter. Antallet af landbrug med malkekvæg er faldet kraftigt: i 2015 var der ca. 3.400 bedrifter med malkekvæg, mens der i 1973 var ca. 72.000, jf. figur 9. I samme periode er det gennemsnitlige antal køer pr. bedrift steget kraftigt, således at det gennemsnitlige antal af køer pr. besætning i 2015 var 165. Det samlede antal malkekøer er faldet fra ca. 1.100.000 til ca. 560.000 i perioden.

Figur 9 Antallet af bedrifter med malkekvæg

Kilde: www.statistikbanken.dk/hdyr1 samt diverse årgange af Landbrugsstatistik. Tallene omfatter alle bedrifter med malkekøer - også bedrifter med en anden hovedaktivitet.

Selvom antallet af malkekøer er faldet, er den årlige mælkeproduktion i Danmark steget, da den gennemsnitlige mælkeydelse pr. ko er steget. Mælkeproduktionen i Danmark har i perioden april 1984 til april 2015 været reguleret af en årlig mælkekvote, som blev fastsat af EU's Ministerråd. Hvis den enkelte mælkeproducent overskred sin kvote kunne der afkræves en afgift, såfremt Danmarks landekvote blev overskredet. Siden april 2015 har der imidlertid ikke været mælkekvoter.

Systemet med mælkekvoter har, i kombination med stigningen over tid i mælkeydelse pr. ko, betydet, at den enkelte mælkeproducent løbende har stået over for et valg mellem at reducere antallet af køer eller på anden måde holde produktionen inden for kvoten. Blev kvoten overskredet var strafafgiften stor.

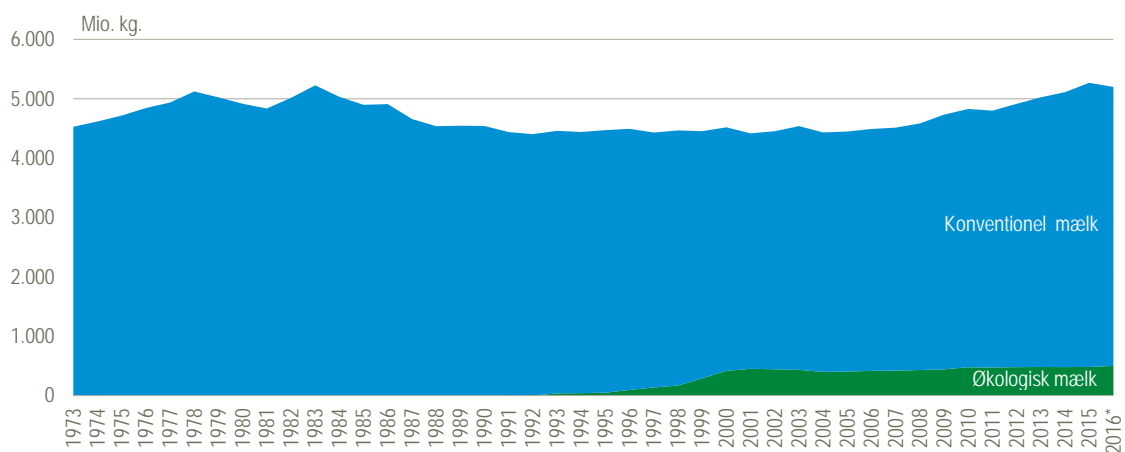
Ved kvotens ophør i 2015 havde mange mælkeproducenter derfor et potentiale for at producere mere – både ved at udnytte ledig kapacitet i staldene ved at reducere antallet af køer, som blev sendt til slagting – og ved at optimere mælkeydelsen.

EU har i september 2016 etableret en krisepakke på 1 mia. kr. til de europæiske mælkeproducenter for at stimulere mælkeprisen, ved at der fjernes ca. 1 mia. kg mælk i det sidste kvartal af 2016. Den totale produktion i EU var i 2015 151 mia. kg, hvilket betyder, at den danske produktion udgjorde 3,4 procent.

I Danmark har 422 mælkeproducenter søgt om i alt 32 mio. kr. for at reducere produktionen med 31 mio. kg i sidste kvartal af 2016. Det svarer til en reduktion på 0,59 pct. af den danske mælkeproduktion i 2015, og til knap 76.000 kr. pr. bedrift i gennemsnit.

Produktionen af økologisk mælk har været forholdsvis stabil på 480 mio. kg. i de seneste år, mens mængden af konventionel mælk er steget til 4.865 mio. kg jf. figur 10. I 2016 vil den økologiske produktion komme over 500 mio. kg mælk og det forventes, at den økologiske produktion af mælk vil stige i de kommende år.

Figur 10 Mælkeproduktion

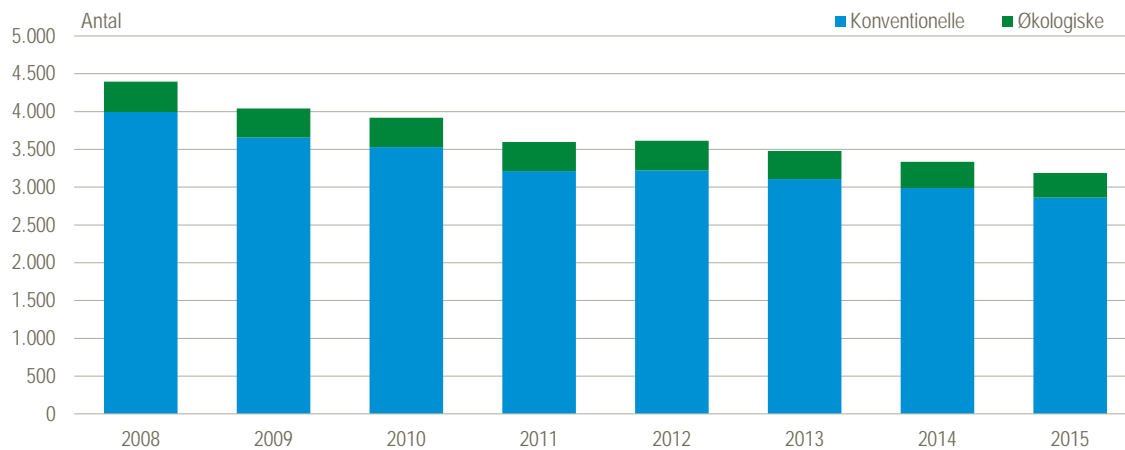

Anm.: Tallene for 2016 er foreløbige estimater.
 Kilde: www.statistikbanken.dk/ANI7 og www.statistikbanken.dk/ANI71

Økologiske bedrifter udgør en stigende andel

Antallet af konventionelle mælkeproducenter er faldet fra 3.996 bedrifter i 2008 til 2.860 bedrifter i 2015, hvilket svarer til et fald på 28 pct. I samme periode er antallet af økologiske mælkeproducenter faldet med 19 pct. fra 401 til 326 bedrifter. Det svarer til, at andelen af økologiske bedrifter er vokset fra 10,0 pct. til 11,4 pct.

Figur 11 Mælkeproducenter, heltid

Kilde: www.statistikbanken.dk/JORD2